

„AZ EMBERNEK SZÁZFÉLE ARCA VAN”

– *Székely Ferenc születésnapj beszélgéte*

Bocskay Vince szobrásművésszel –

– *Már a beszélgetés elején tisztázzunk egy dolgot: a vezetéknevedet i-vel vagy y-nal írod? Mindkét változattal találkoztam a sajtóban, a rólad szóló írásokban.*

– *Én a név végi y-t örököltem édesapámtól, de tudomásom szerint három nemzedékre visszamenőleg még az i volt használatos.*

– *Mit sikerült kibányászni a család ködbe vesző történetéből?*

– A kismarjai Bocskai család története 1212-ig vezethető vissza. Ebből a családból származik Bocskai István erdélyi fejedelem is. A köznemességhez tartozó Bocskaiak eredetileg Északkelet-Magyarországon, Zemplén megyében voltak birtokosok, majd az évszázadok során több ágra szakadtak. Én a családfámat szépnagyapámig, VI. Mihályig tudom visszavezetni, üknagyapám VIII. István, dédnagyapám VI. Ferenc volt. A református dédnagyapám Görényüvegsűrön kötött házasságot a Németalföldről áttelepedett, katolikus vallású Vakkan László Francis-kával. Kettejük házasságából született nagyapám, Bocskai Ferenc, akit már katolikusként írtak be, s onnan kezdve a család már katolikus. Ez kb. 1850 körül történt. Bocskai Ferenc nagyapám Szovátán telepedett le a 20. század elején, amikor feleségül vette a tősgyökeres szovátai Csortán Annát. Így született meg édesapám 1907-ben, akit Bocskay Vincének kereszteltek, és már ipszilonnal jegyezték be nevét az anyakönyvbe. Annyira eklektikusan jelenik meg a nevem

*Nagyapám térdénél Édesapám,
1909*

a magyar sajtóban, a közösségi médiában, hol *i*-vel, hol *y*-nal, hogy engem már nem is érdekel...

– *Hogyan fonódtak tovább a család kötelékei?*

– 1938-ban Galócásról Szováára költözik anyai nagyapám, Boross Ferenc fűrészmester családja, és 1939-ben édesapám feleségül veszi lányát, Boross Irént, édesanyámat. Édesapám 1951-ben tüdőkavernát kapott, Tordán megoperálták, s úgy élte le életét 1979-ig. Asztalosmesterként az 1935-ben megépült Bernády-villa elé Dobos Sándorral együtt elkészítették a kapuzatot és a szakállszárítót¹. Ezt sikerült megvásárolnia 2010-ben Péter Ferenc polgármester úrnak, aki a villa egy részét teljesen újjáépítette – most már pompásan néz ki.

– *Szóváta város központjában, ahol te laksz, egy emléktábla jelzi, hogy e helyen állt valamikor Petelei István novellaíró nyári rezidenciája. Ő valójában Marosvásárhelyhez és Kolozsvárhoz kötődött...*

– Igen, Petelei István (1852–1910) Marosvásárhelyen született, jeles novellista és hírlapíró volt. Novellisztikáját, számos kortársához hasonlóan, hírlapírói tevékenysége és a 19. század második felének sajtóirodalma befolyásolta. A kor legnagyobbjaival váltott levelet, amit a Kriterion Könyvkiadó 1980-ban adott ki, Bisztray Gyula szerkesztésében². Nos, Petelei István háza előtt egy nagy székely kapu állt, amire ma is jól emlékszik az idősebb nemzedék. 1962 nyarán nagy vihar támadt, ami a kaput ledöntötte. Másnap megjelentek a marosvásárhelyi múzeum dolgozói, és elvitték. Adtak 2000 lejt, ami akkor kb. négy havi fizetésnek felelt meg. Ellenkezni nem lehetett, mert műemlékről volt szó. Petelei 1910-ben halt meg, de már életében a kolozsvári írószövetségre hagyatékolt a házat, mely 1935-ig lakatlan volt. Nagy szerencséje volt édesapámnak, hogy még abban az évben megvásárolhatta a házat és a mögötte lévő telket a kolozsvári írószövetségtől, 1937-ben pedig egy asztalosműhellyel egybekötött lakást épített a belsőségre. Ebben a házban születtem én 1949. december 16-án.

1 szakállszárító: a vendégek, úton elhaladók fogadására, megpihenésére alkalmas utcapad

2 *Petelei István irodalmi levelezése*. Szerkesztette: Bisztray Gyula. Bukarest, 1980, Kriterion Könyvkiadó.

Bal oldalt Édesapám, a Petelei-kapu előtt, 1930

– *Kik voltak az anyai felmenők?*

– Mint említettem, anyai nagyapám, Boross Ferenc galócasi fűrész-mesterként került Szovátára 1938-ban. Rá egy évre édesapám feleségül vette a lányát, Boross Irént. Négy gyermek született a házasságból, én voltam a negyedik, de csak ketten értük meg a felnőttkort.

– *Kérlek, mesélj a gyermekkorodról!*

– A Petelei-féle telekre épült házból kezdtem óvodába járni. Közel, a szomszédunkban volt az óvoda, jelenleg közjegyzői iroda működik a helyére épült épületben. 1956 őszén, hétéves koromban mentem iskolába. Emlékszem, a szomszédban volt egy rádió, és abban hallatszott a pesti forradalom harczaja. Szegénység volt, édesapám a közüzemknél dolgozott.

Negyedik osztályos koromig semmivel sem voltam tehetségesebb rajz szempontjából a többi átlaggyereknél. 1959-ben a szovátai néptanács gyűléstermében láttam Kusztos Endre festészeti kiállítását – életem első kiállítását –, ami nagy hatással volt rám. Bandi bácsi – így hívtuk a művész urat – Erdőszentgyörgyön volt kultúrfelelős a városi rajonnál,

*Édesanyámmal és bátyámmal
az elsőáldozásomkor, 1956*

onnan költöztek Szovátára 1956-ban. Ő egyébként nem tanított, nem is volt pedagógus alkat, felesége viszont, Kuzstos Piroska néni³ zenetanárként dolgozott. Látván a kiállítást, elkezdtem mindent rajzolni, ami a kezem ügyébe került – persze szakirányítás nélkül. Következő évtől, hatodik osztálytól, a Sándor János-villába jártunk iskolába. Az igazgató Nemes Sándor volt, aki tanítói végzettséggel rendelkezett, de az V-VI. osztályban – mivel tanárhiány volt – földrajzot, természetrajzot és rajzot tanított. Ő vette észre, hogy másként rajzolkok, mint a többi gyermek.

– *Mit mondott?*

– Beszélt édesapámmal, s javasolta, hogy a következő iskolai évtől, hetedikétől, menjek a Marosvásárhelyi Zene- és Képzőművészeti Szakiskolába. Ezt a szüleim elfogadták. A hetedik osztály után abszolváló vizsgát kellett tennem, ami Románia történelméből és földrajzából, matematikából, románból és magyarból állt. A felvételi a VIII. osztályba románból, magyarból és matematikából volt. Igazából csak nyolcadiktól lettem művészeti középiskolás. Akkor a Kultúrpalotában tartották a szakórákat, a bentlakás a Lázár Ödön parkban volt, a ferences szerzetesek kolostorában, amit a színház építése miatt a '70-es évek elején (1973-ban volt az új színház felavatása – szerk. megj.) lebontottak. Aművészeti lányoknak a zárdában, a Lenin utcában volt a bentlakásuk.

– *Kik voltak a tanárok?*

– A marosvásárhelyi művészeti iskola az ország egyik legjobb, leghíresebb ilyen profilú iskolája volt, ha oda felvettek valakit, azt

3 Kuzstos Piroska (1926–1985) zenetanár, népzenekutató, folklorista.

jelentette, hogy tehetséges, ott van a helye. Akkor csak Bukarestben, Kolozsváron, Temesváron, Jászvásáron és Marosvásárhelyen volt művészeti középiskola. Szenczi tanáraink voltak! Hetedikben Bordi Géza (rajzot, festészetet) és Nagy József (szobrászatot, mintázást) tanítottak, nyolcadikban Incze István (rajz, festészet), Nagy József (szobrászat), majd kilencedikben Barabás István (rajz, festészet), Bordi Géza (művészettörténet), Hunyadi László (szobrászat). Ekkor már szakot kellett választanunk, s mivel Hunyadi László megbabonázott szaktudásával és emberségével, a szobrászatot választottam.

- *Ki tanított még?*

- Tizedikben a rajzot és a festészetet Piskolti Gábor tanította; amit tőle tanultam, azzal jutottam be az egyetemre. Szenczi ember volt! Ezután új tanárok jöttek: Bordi András festőművész, Izsák Márton szobrász, igazgató. Burda Zoltán volt az osztályfőnökünk, Józsa Gerő nagyszerű magyartanárunk. Hunyadi László szobrászatot és gyors vázlatozást, más néven: kroit tanított. Mindegyik tanáromra nagy szeretettel és tisztelettel emlékszem vissza. Ebben az iskolában érettségiztem 1968-ban.

Érettségi kép (jobbról balra az ötödik vagyok), 1968

Kolozsvári diákként Tornay Endrével, 1970

– *Milyen emlékeid vannak Marosvásárhelyről?*

– Jó kapcsolatom volt a színházzal, amely akkor a Kultúrpalotában működött. Mivel ott voltak a szakóráink, ott tanultunk, bármikor bemehettünk az előadásokra, természetesen, a kakasülőre. Emlékszem, 1968 tavaszán mutatták be ősbemutatóként Örkény István *Tóték* című darabját, melyen jelen volt a szerző is. Lohinszky Loránd volt az őrnagy, Tarr László a postás, Á. Toszó Ilona Ágica szerepében tündökölt. Később, amikor megfilmesítették⁴ a darabot, teljesen más hatást keltett bennem, nem is azt éreztem, amit korábban a színházban láttam.

– *Hová felvételiztél?*

– 1968-ban első nekifutásra bejutottam a kolozsvári Ion Andreescu Szépművészeti Egyetem szobrászati szakára. Akkor még működött párhuzamosan a 3 éves tanárképző főiskola és a 6 éves egyetem is. És mi voltunk az utolsó évfolyam, aki 6 évet járt, mert azután lecsökkenték négy évre. Itt jegyzem meg: a bejutás nem ment épp simán, mert

⁴ *Isten hozta, őrnagy úr!* 1969-ben bemutatott színes magyar filmszatíra Fábri Zoltán rendezésében. Legfontosabb szerepeit Latinovits Zoltán és Sinkovits Imre játszotta.

az utolsó helyre hárman jutottunk be ugyanazzal a médiával. Végül mindhármunkat felvettek, mert nem lehetett eldönteni: ki jusson be, és ki maradjon ki...

– *Kire emlékszel a kolozsvári tanárok közül?*

– Kós András volt a szobrászat tanszék vezetője, akit mesteremnek és példaképemnek tekintek. Szaktanárain Korondi Jenő, Lövith Egon és Virgil Fulicea voltak; Borghida István művészettörténetet, Virgil Salvanu építészettörténetet tanított. Salvanu egyébként Budapesten végzett, s úgy beszélt magyarul, mintha anyanyelve lenne. Továbbá: Erdélyi Gyula lélektant, Bretter György filozófiát, Földes László esztétikát tanított. Ez utóbbiból két óra kellett volna legyen hetente, de Földes nem tudott csak kéthetente feljönni Bukarestből Kolozsvárra (akkoriban ő volt *A Hét* helyettes főszerkesztője), ezért tömbösítve tartotta meg a 4 órát. Fantasztikus zseni volt; Goethét eredetiben, németül idézte. Harmadéven vettem észre, hogy kis szobraimon kezd látszódni a groteszk, ami a színházzal való kapcsolatom „eredménye”...

– *Mi volt a diplomamunkád?*

– Három alkotást készítettem a szobrászat háromféle klasszikus anyagában: fában, kőben és fémbe. Egy kamaszlányt áldott állapotában fában faragtam meg, márványban egy leányportrét és ólomöntvényből Nérót, aki Ceaușescu-ra hasonlított. Tudatosan mintáztam meg úgy, hogy hasonlítson rá.

– *Észrevette valaki a hasonlóságot?*

– Hát persze! A diplomamunka megvédésekor ('74-ben volt, a Ceaușescu-diktatúra fénykorában) a bizottság tagjai megkérdezték, hogy miért pont Nérót választottam. Azt feleltem: vannak időszakok, amikor a negatív hősökkel is példát lehet statuálni. Elfogadták az érvelésem, de az volt az érzésem, mindenki látta, hogy a „király meztelen”, azonban senki sem merte kimondani.

– *Milyen emlékeid vannak még a kolozsvári évekről?*

– Amikor felkerültem Kolozsvárra, elsőéven egy Kádár Károly nevű diák bevitt a Magyar Operához és Színházhoz – ezek ma is egy épületben működnek a Sétatéren –, ahol másodállásban világosítóként

és statisztaként dolgozhattam. Mikor a világoztást végeztem, megmutatták, mit kell tennem: fülhallgatóban kaptam az utasítást, hogy mire vagy kire kell világítani. Jól jött egy kis zsebpénz, 200-300 lej havonta. Ne feledjük: ez 1968-ban volt, amikor már rég nem a főtéri magyar színházban működött a Kolozsvári Állami Magyar Színház és a Magyar Opera (először 1919-ben, másodszer 1945-ben költöztették ki a magyar társulatot – szerk. megj.) A Hunyadi téren található, 1906-ban felavatott Állami Magyar Színház épületének használati jogát mindkét alkalommal átvette a román társulat.

- *Hogyan zajlottak az órák?*

- Délelőtt voltak a kurzusok a szobrászműtermekben, délután pedig az elméleti órák Mátyás király szülőházában, Bocskai fejedelem szülőházával tőszomszédságban. Az első két év nehezebb volt, de azután, amikor a szakmai alapok elsajátítása megtörtént, már kezdett izgalmassá válni.

- *Hol laktál?*

- A Mikó-kertben. Ezt a tizenkét holdas kertet a nagy polihisztor, Mikó Imre hagyatékolta 1859-ben az Erdélyi Múzeum-Egyesületre, ott áll az udvaron a mellszobra is. Itt található ma az egyetemhez tartozó Állattani Múzeum és az 1960-as években épült diákokthoz. Közel van mind az egyetemhez, mind az egyetemi könyvtárhoz. Kezdetben, a gyenge bejutási eredményem miatt, csak rektori ösztöndíjat kaptam, de az első félév után már ott voltam a legjobbak között, és 500 lej ösztöndíjban részesültem.

- *Hogyan történt a kihelyezés?*

- Az egyetemi tanulmányaim első 5 éve alatt eszem ágában sem volt hazajönni Szováára tanárnak, inkább Bukarestről és Kolozsvárról álmodoztam. Az utolsó évben aztán kezdtem reálisan gondolkodni, tudniillik az a típus vagyok, aki nem szereti a nagyvárosi forgatagot. 1972-ben Péter János szováai rajztanár Sepsiszentgyörgyre költözött, de a helyét nem hirdették meg, az óráit szétoztották azok közt, akiknek nem jött ki a katedrájuk. Következő évben szóltak, hogy üresedés van, és nézzek utána, hogy meghirdethessék a katedrát. Ez meg is történt, és 1974-ben mint évfolyamelső elválasztottam szülővárosom iskoláját,

bár tudtam, hogy másokat is érdekelt ez a hely. Így kerültem Szovátára az 1-es és a 2-es számú iskolába, ahol mind a magyar, mind a román tagozaton (nem sokkal azelőtt indult be a román tagozat 3-4 diákkal osztályonként) tanítottam.

- *Hogyan tovább 1974 után?*

- Egy évet rajztanár voltam szülővárosomban, és 1975 őszén bevo-
nultam katonának az Arad melletti Máriaradnára. Ott vették észre,
hogy két kollégámmal, Nagy Leventével és Petrovits Istvánnal, akik
Kolozsváron, illetve Bukarestben végeztek, másként írunk, mint a
többiek. Kiállítottak a platóra, és jelezték, hogy kapunk egy termet,
ahol Nicolae Ceaușescu idézeteit kell felírjuk plakátokra. Ezeket aztán
kirakták, hogy olvassák a bakák, és hetente cserélték. Ezenkívül kellett
még szemléltetőeszközöket is készítsünk, amiket szintén kifüggesztet-
tek, hogy okuljanak a katonák. Igen ám, de semmi íróeszközt nem
adtak, így fenyőkerítéslécből faragtunk írószerszámot, úgy, ahogy
annak idején Nagy Pál festőművész úr tanított a vásárhelyi középisko-

A „szent család”, 1987

lában. A lövészetén szigorúan részt kellett vennünk, de kiképzési gyakorlatok számunkra ritkán voltak.

- *Mikor szereltél le?*

- 1976 tavaszán, és akkor ismerkedtem meg a feleségemmel, Kiss Margittal, akivel '77-ben összeházasodtunk. 1978-ban elkezdttük a házépítést, és '83-ra annyira elkészültünk, hogy be lehetett költözni. Közben 1979-ben megszületett Eszter Gizella és 1980-ban Anna lányunk.

- *Több éven keresztül részt vettél a parajdi alkotótáborban. Hogyan lettél tagja?*

- Burján Emil gyergyószentmiklósi szobrászművész, aki egyébként Kolozsváron egyetemista társam volt, szölt, hogy valaki nem jött el a parajdi alkotótáborba, s kérdezte, nem ugrok-e be helyette? Egy KISZ-táborról lenne szó, ahol mindent állnak. Belementem. Három évig faragtam egy domborművet öt női figurával, akik kikönyököltek egy verandán. A faragás kéthetes turnusokban történt nyaranta, 170 méter mélyen. Később azokat a tárnákat⁵ abbahagyták, elöntötte a víz, és ezek a nagyméretű szoborfigurák a vízben maradtak. Ma is a vízben „könyökölnek”.

- *Mivel kezdttél dolgozni?*

- Először terrakottával, s 1977 tavaszán Nagy Levente grafikussal meg is rendezttük Székelyudvarhelyen az első közös kiállítást.

- *1990-ben jött a váltás, s alkalom nyílt köztéri szobrok készítésére, amire azelőtt nem volt lehetőség. Mennyi idő kell egy köztéri szobor elkészítéséhez, és ilyenkor mi a fő támpont?*

- Szinte minden évre jutott egy köztéri szobor, amit csak akkor vállaltam el, ha nem ellenkezett erkölcsi vagy esztétikai szemléletemmel. Gyakran nyertem, de ugyanúgy buktam is el pályázatokat. Csak olyan munkákat bocsátok közszemlére, amelyet a magam megítélése szerint elfogadhatónak tartok. Talán ez a magyarázata annak, hogy a koromhoz képest aránylag kevés alkotásom létezik. Több esetben folyamodtam kész alkotások megsemmisítéséhez, mert rájöttem,

5 tárna - bányajárat, vízszintes bányafolyosó

hogy nem méltó a megmaradásra. Munkálkodásom folyamatában két tényező „nyomaszt”: az egyik a nem akármilyen örökölt nevem, a másik a Petelei szelleme, ahol lakom és dolgozom. Részben ezek azok a kihívások, amelyeknek erkölcsileg és minőségileg igyekszem megfelelni.

- *Koncepciódat tekintve milyen úton haladsz?*

- Két úton haladok. Ami kisszobraitam illeti, groteszk hangvétellűek, mert groteszk az egész világ, ami körülvesz. Az emberben a legszélsőségesebb elemek fonódnak egymásba. Főképp ez az oka emberközpontú munkásságomnak. A másik: köztéri szobraimnál elhagyom a groteszket, annak ott nincs helye. Ott a monumentalitásra törekszem, legfőképpen a forma által hordozott eszme monumentalitására. Ezt igyekszem követni a szobor belső arányai révén is, mert az eszme monumentalitását csak monumentális arányrendszerrel lehet megjelelni.

- *Hol állítottál ki eddig?*

- Egyéni kiállításom volt 1977-ben, 1982-ben és 2008-ban Székelyudvarhelyen; 1978-ban Marosvásárhelyen, Csíkszeredában, Sepsiszentgyörgyön és Kézdivásárhelyen; 1983-ban Gyergyószentmiklóson; 1984-ben Kolozsváron; 1990-ben és 2016-ban Budapesten és 1990-ben Nyíregyházán.

- *Hány szobrod áll Erdély és Magyarország közterein?*

- Húsznál több. A fontosabbak: Petőfi (Szováta, 1992); Bernády György (Marosvásárhely, 1994); Mikes Kelemen (Zágon, 1997); Apor Vilmos (Gyula, 1998); Gr. Mikó Imre (Sepsiszentgyörgy, 1998); Patachich Ádám (Kalocsa, 2000); Bod Péter (Felsőcsernáton, 2001); Az

Készül a Bernády-szobor, 1994

1848-as forradalom és a két világháború hőseinek emlékműve (Kézdivásárhely, 2001); Don-kanyari hősök emlékműve (Marosvásárhely, 2005); Márton Áron (Kolozsvár, 2009); Szent László (Csíkszépvíz, 2009); Sütő András (Sopron, 2011); Deák Farkas (Nyárádszereda, 2012); Kálvin János (Sepsiszentgyörgy, 2014); Hunyadi János (Marosvásárhely, 2022). Ezenkívül elkészült számos kisszobrom is.

- *Ki mutatta be, ismertette ezen alkotásokat? Ki tapintott rá leginkább a mű szellemiségére?*

- Kós András, Korondi Jenő, Gergely István, Péterfy László, Ligeti Erika, Jakobovits Miklós, Vida Gheorghe, Kő Pál. Ők a köztéri szobrait méltatták. A kisszobraimról többnyire Nagy Miklós Kund és Chikán Bálint írt.

*A frissen avatott Bernády-szobor előtt, tanárainnal,
Datu Victorral és Hunyadi Lászlóval, 1994*

- *Újító szobrásznak tartod magad?*

- Nem, de a hagyományokra építve, örök érvényű igazságokat követek.

- *Hogyan választod ki a szobor karakterét?*

- Az embernek százféle arca van. Ki kell választani azt, amelyik legalább 90%-ban jellemzi. Itt kezdődik a művészet! Olyan képet kell választani, ami az ő karakterét viseli. Ha hasonlít rá a haja, a szakáll, meg van fésülködve, ez még nem jelenti azt, hogy eszmeileg megfelel. Ahhoz, hogy az ember személyiségét meg tudjuk mintázni, föl kell nőni eszmeileg hozzá. El kell olvasni olyan dolgokat, amit róla írtak és hitelesek. Ha alkotóművész, akkor meg kell ismerni a műveit. Következő fontos szempont, hogy hová készül a szobor: belső vagy külső térbe. És amikor az eszméit elsajátítottad, tudod, hogy mit kell képviselj, akkor hozzáfogsz, és addig csinálod, amíg úgy érzed, hogy 90-95%-ban megfelel.

- *Mennyire kell hasonlítson a szobor ahhoz, akit a művész megmintáz?*

- Erre van egy jó anekdota. A híres-neves államférfi, Firenze város vezetője, a bőkezű kultúrátámogató, Lorenzo Medici (1449–1492) közismerten olyan csúnya volt, hogy az ördög is elbújt előle. Mikor meghalt, támogatott ismerőse, Michelangelo alkotott neki síremléket. Amikor elkészült a márványszobor, a kritikusok azt mondták: - De hiszen, Mester, ez nem is hasonlít Medicire. Michelangelo ezt válaszolta: - Nem baj, ez 500 év múlva fog hasonlítani. Azt jelenti, hogy nem a fizimiskája kell hasonlítson, hanem az, amit létrehozott, amit alkotott, az eszme, amit képviselt. Az pedig megszépítette. Ha valaki egy kicsit félszeg, nem azt kell kiemelni, hanem azt az eszmét, amit létrehozott, amit képvisel. Ez nagy igazság!

- *Mi a siker titka?*

- A tehetség, a sok munka és a művelődés.

- *2011. szeptember 30-án, Sütő András halálának ötödik évfordulóján e sorok írója is Sopronban volt az író szobrának felavatásán, amikor Marosvásárhelyről és Pusztakamarásról egy egész busznyi nép utazott – felnőttek és diákok –, hogy jelen legyenek a szoboravatási ünnepségen. Hogyan emlékszel erre az eseményre? Mi volt a döntő, hogy ezt a megtisztelő munkát neked adták?*

- Sopronban él egy Uri Előd nevű fogorvos, aki Régenből telepedett át még a '80-as években, és ő volt az értelmi szerzője annak, hogy Sopronban Sütő-szobor legyen. Sütő valóban jó kapcsolatot ápolt a soproniakkal; többször nyíltan, empátiával és kellő nyomatékkal méltatta a trianoni döntés utáni kiállásukat, amikor népszavazással döntöttek arról (1921. december 14–15-én), hogy Sopron ne tartozzék Ausztriához, hanem maradjon a magyar állam kebelében. A Magyar Országgyűlés 1922-ben a leghűségesebb város címmel jutalmazta Sopront. Egy másik dolog: Uri doktor ismerte, látta a korábban elkészült Márton Áron-szobrot, és ragaszkodott hozzá, hogy én készítem el a Sütő-szobrot. Valóban emlékezetes ünnepség volt, olyan személyiségek méltatták Sütőt, mint Görömbei András akadémikus, Sopron város polgármestere, Cs. Nagy Ibolya irodalomtörténész, Farkas Ernő tanár és mások. Ne feledjük azt sem, hogy a szoborállítás védnöke özv. Mádl Ferencné, Dalma asszony volt.

- *Kedves Vince! Szobraid között van-e olyan alkotás, amelyet ha most kellene elkészítened, másként csinálnál?*

- Mindegyiket másként csinálnám! A köztéri szobrokkal úgy vagyunk, hogy a műteremben készülnek el, de valójában kinti térre tervezzük. Úgy kell megtervezni, hogy arányaiban illeszkedjék bele; ne legyen az, hogy a szobor „bele kell nőjön” a térbe, de az sem jó, ha a szobor „kinövi” a teret. Ez borzasztóan veszélyes dolog! Úgy kell elkészíteni a szobrot a műteremben, hogy az találjon. Kint a téren „vizsgázik” a szobor. Nem volt olyan esetem, hogy melléfogjak arányaiban, de részleteiben észreveszek olyasmit, amit másként csinálnék. Ez normális, mert az ember fejlődik. Gergely István kolozsvári szobrász szavai jutnak eszembe: *Vigyázní kell a szoborral, mert ha elmész mellette, utánad nyúl, megfogja a gallérodát, s azt kérdi: Mit csináltál?*

- *Melyik szobrodra vagy a legbüszkébb?*

- Azt még nem csináltam meg... Na jó, a Márton Áron annyira összejött, hogy nem szégyellném meg magam érte. És a Kálvin is Sepsiszentgyörgyön. Még a Mikó is. Vagy van még a Don-kanyari hősök szobra a marosvásárhelyi katolikus temetőben...

- *Fontos az, hogy nagy elődeink kint legyenek a köztereken?*

- Persze, nevelőleg hat. A múltunk szervesen kapcsolódik a jelenünkhöz. Ha nem ismerjük a múltat, akkor gyökértelenek vagyunk. Ezért születtek a köztéri szobrok, hogy emlékezzünk nagyjainkra. Legyenek példaképek!

- *Mi a véleményed a szoborgyalázásról?*

- Ez nagyban megy Amerikában. A háború győztesei mindig ledöntötték azokat a szobrokat, amelyen az előző korszakhoz tartozók voltak. Pedig a szobor nem hibás... A magyarok nagyon okosan jártak el, hogy a kommunizmus szobrait elvitték, összegyűjtötték, kiállították egy parkban, és ott meg lehet nézni. Ezek között vannak jó szobrok is neves művészekről. A szobor eszmei mondanivalót tartalmaz. Ha művészileg, formailag jó, de hamis eszmét hordoz, kár megsemmisíteni. A lényeg az, hogy ne legyen a köztereken.

- *Mennyi idő kell egy szobor elkészítéséhez?*

- A kérdés költői, ezt nem lehet meghatározni. Vannak olyan esetek, amikor határidős a szobor elkészítése, de ez hibás. Nyugodjon Kós András, Kós Károlynak a fia, aki nekem eszmei példaképem volt, a MESTEREM, mindig azt mondta: „A szobrot akkor kell avatni, amikor kész van.” Ez egy axióma. Amikor élt még, többször lehozták autóval Kolozsvárról hozzám, megnézte a szobrot, véleményt mondott. Addig nem adtam ki a kezemből egy szobrot, amíg nem voltam biztos abban, hogy „kész van”. A szobor soha sincs kész. Azt a néző fejezi be.

- *Milyen felszerelés szükséges a szoborkészítéshez?*

- Nagyon sokféle mesterség: kőműves, lakatos, hegesztő, finommechanikus, öntő szerszámai kellenek. A 19. században ez sokkal egyszerűbb volt; a szobrászok elvégezték a mintázást, még gipszbe sem kellett öntsék. Minket úgy tanítottak az egyetemen, hogy el kell végezni a teljes munkát. Ha ezt nem tudod, akkor félszeg vagy, rá vagy utalva másokra.

- *Te kivel dolgoztattál pályafutásod során?*

- Eleinte Györffy Sándor, Kossuth-díjas szobrászművésszel, aki jelenleg Karcagon él, de ahogy elkészült Sánta Csaba szovátai szobrász-

művész öntödéje, már csak vele dolgoztatok. Ő egyébként diákom volt az általános iskolában, amikor kikerültem 1974-ben, elvégezte a művészeti középiskolát, majd utána a kolozsvári szépművészeti egyetemet.

– *Hogyan dolgozol, vannak-e dédelgetett álmaid?*

– Nem dédelgetek hosszabb álmokat, elég rapszodikusán dolgozom. Nem szeretem a sorozatokat. Egy gondolatot egy szoborba préselek bele, nem kell három változat. Az ötletet lejegyzem, hogy ne feledjem el. Én nem rajzoló vagyok a szobrot, mert annak semmi értelme. A rajz két dimenzió, a szobor három. A rajznak van magassága és szélessége, a szobornak van 360 nézete, körbe tudom járni. Előfordulhat, hogy megrajzolod a szobrot, meg vagy elégedve vele, s ahogy felrakod, akkor veszed észre, hogy nem jó. Mások megrajzolják, én egyenesen agyagba dolgozom, akkor tudom ellenőrizni, hogy milyen a látvány. Arra nincs törvény, hogy így vagy úgy kell csinálni.

Én egyszerre csak egy dologra tudok figyelni, tehát nem fogok hozzá több munkához, amit párhuzamosan csinállok. Akkor látok a következőhöz, amikor az egyiket befejeztem. Nálam nincs tervezgató, hogy két év múlva mit csináljak... Ami jön!

– *Beszélgj a családdodról!*

– Mint említettem, két lányunk van és hat unokánk: Eszter lányunknak Nyárádszeredában három, Annának Karcagon szintén három. Mind a hat unoka fiú.

Életem legszebb pillanatai: az egyetemre való bejutás, házasságom Kiss Margittal, gyerekeim születése. Boldogabb az életem, mint amilyent valaha is álmodtam magamnak. Ezt nagyrészt feleségemnek köszönhetem, aki nélkül ennyi sem lennék.

– *Pályafutásod alatt több szakmai elismerésben volt részed...*

– Az első elismerés, az EMKE-díj – a *Kolozsvári testvérek díj* (1995) a Bernády-szobrom kapcsán született. Ezután jöttek a többiek: *Magyar Művészetért díj* (2007); *Pro Cultura Hungarica díj* (2009); *Könyv és Gyertya díj* (2017); *Szováta Város Díszpolgára cím* (2019); *Szervátiusz Jenő-díj* (2022).

1994 óta vagyok tagja az újraalakult Barabás Miklós Céhnek, 2005-től a Magyar Művészeti Akadémiának (MMA), 2010-től a Romániai Képző-

művészeti Szövetségnek (UAP) és 2014-től a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének (MAOE). Elnöke vagyok a Kusztoz Endre Képzőművészeti Egyesületnek.

- *Mit üzensz a mai fiataloknak?*

- Elsősorban azt, hogy olyan lóra üljenek, amelyikről leér a lábuk a földre. Ez a legfontosabb! Legyenek kapcsolatban a realitással. Hogy eredményt érjenek el, rengeteget kell dolgozni, és őszintén kell közelíteni a munkához. Másodsorban: álmodni kell, de álmodozni nem érdemes...

*Szavátai „akadémikusok”: Bocskay Vince, Kusztoz Endre, Kuti Dénes,
2005*